

ΜΙΧ. Δ. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΥ
ΣΥΜΒΟΥΛΟΥ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ
ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

ΣΥΜΒΟΛΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ
ΤΗΣ ΜΟΝΑΡΧΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ

(Σελ. 127—137)

ΣΥΜΒΟΛΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ
ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ
ΤΗΣ ΜΟΝΑΡΧΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ

Ἡ προαναγγελία τοῦ θεσμοῦ

Ἡ πρώτη ἐν κειμένῳ μνεία περὶ συστάσεως τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας εὐρίσκεται εἰς τὸ ἄρθρον 15 τοῦ Β. Διατάγματος τῆς 3 (15) Ἀπριλίου 1833 «περὶ τῆς διαιρέσεως τοῦ Βασιλείου καὶ τῆς διοικήσεώς του» (12), ἐκδοθέντος ἐν Ναυπλίῳ καὶ ὑπογραφομένου ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς Ἀντιβασιλείας, Ἀρμανσμπεργ, προέδρου, Μάουερν καὶ Ἐϊδεκ, προσυπογραφομένου δὲ ὑπὸ τῶν Γραμματέων τῆς Ἐπικρατείας Σ. Τρικούπη, Προέδρου, Α. Μαυροκορδάτου, Γ. Πρατῆ καὶ Ἰ. Κωλέττη.

Τὸ Β. τοῦτο Διάταγμα ἐρρυθμίζε δύο θέματα, ἦτοι, α) τὴν διαίρεσιν τοῦ Βασιλείου εἰς 10 Νομούς καὶ 42 Ἐπαρχίας καὶ β) τὸν τρόπον τῆς Διοικήσεως.

Ἀφοῦ καθώριζεν εἰς τὰ 13 πρῶτα ἄρθρα αὐτοῦ τοὺς Νομούς, τὰς Ἐπαρχίας καὶ τὰς περιφερείας αὐτῶν (πρῶτος ἐτάσσετο ὁ Νομὸς Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, μετὰ τὴν Ἐπαρχίαν Ναυπλίας, καὶ μετὰ «μητρόπολιν», ἦτοι πρωτεύουσαν τοῦ Νομοῦ τὴν «Ναυπλίαν», ἦτοι τὸ Ναύπλιον), ἐπεχειρεῖ περαιτέρω εἰς τὰ ἄρθρα 14-18, νὰ δώσῃ μίαν συνοπτικωτάτην εἰκόνα τῆς Διοικήσεως τοῦ Κράτους.

Εἰς τὸ ἄρθρον 14, ὠρίζεν ὅτι «τὰ πρῶτιστα τῆς Διοικήσεως ὄργανα εἶναι αἱ Γραμματεῖαι», ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι τὰ Ὑπουργεῖα κατέχουν τὴν ἀνωτάτην βαθμίδα τῆς ἱεραρχίας τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν.

Τὸ ἐπόμενον ἄρθρον 15 ὠρίζεν ὅτι «πρὸς συζήτησιν τῶν σπουδαιοτέρων τοῦ Κράτους ὑποθέσεων καὶ λύσιν διοικητικῶν ἀμφισβητήσεων¹, θέλει συστηθῆ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας».

Περαιτέρω ὠρίζοντο τὰ ἐπόμενα διοικητικὰ ὄργανα, ἦτοι α) οἱ Νομάρχαι,

1. Τὸ γερμανικὸν κείμενον λέγει «zur Entscheidung administrativer Streitsachen». Ἡ ἀπόδοσις ἦτο πιστὴ. Δὲν ἐχρησιμοποιεῖτο ἀκόμη ὁ γαλλικὸς προελεύσεως ὄρος «διαφοραὶ τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ».

«σιμὰ τῶν ὁποίων θέλει εὐρίσκεισθαι συμβούλιον νομαρχιακόν», β) οἱ Ἐπαρχοὶ «σιμὰ τῶν ὁποίων θέλει εὐρίσκεισθαι συμβούλιον ἐπαρχιακόν» καὶ γ) οἱ Δημογέροντες, περὶ ὧν ὠριζεν ὅτι «ἡ διοίκησις ἐκάστου δήμου ἐμπιστεύεται εἰς ἓνα » Δημογέροντα, προτεινόμενον ἀπὸ τοὺς δημότας καὶ ἐπικυρούμενον ὑπὸ τοῦ » Βασιλέως. Σιμὰ τοῦ Δημογέροντος θέλει ὑπάρχει ἐν Δημογεροντικὸν Συμ- » βούλιον».

Τὸ συμμετρικὸν σχῆμα τῆς κράσεως τοῦ ἀτομικοῦ καὶ συλλογικοῦ συστήματος ἐν τῇ Διοικήσει τοῦ Κράτους, ὅπερ υἱοθέτει ὁ νόμος οὗτος, εἶναι προφανές : Ἐκάστην βαθμίδα τῆς Διοικήσεως ἀναθέτει εἰς ἓν ἀτομικὸν διοικητικὸν ὄργανον, παρ' αὐτῶ ὅμως τοποθετεῖ ἐν συλλογικὸν ὄργανον, προφανῶς ἵνα ἀναμίξῃ τὴν πρωτοβουλίαν καὶ ταχύτητα τῶν ἀτομικῶν ὀργάνων πρὸς τὴν σύνεσιν καὶ τὴν πείραν τῶν συλλογικῶν : παρὰ τῷ Δημογέροντι καθιστᾷ τὸ Δημογεροντικὸν Συμβούλιον, παρὰ τῷ Ἐπάρχῳ τὸ Ἐπαρχιακόν, παρὰ τῷ Νομάρχῳ τὸ Νομαρχιακόν καὶ τέλος παρὰ τῇ Κυβερνήσει τοποθετεῖ τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας. Χαρακτηριστικὸν εἶναι ὅτι τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας δὲν τίθεται ὑπὸ τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης ἢ τοῦ τῶν Ἐσωτερικῶν, ἀλλὰ τοῦ Ὑπουργοῦ ἐπὶ τοῦ Β. Οἴκου, τοῦθ' ὅπερ μαρτυρεῖ ὅτι ἐθεωρεῖτο ὄργανον τῆς κεντρικῆς κυβερνητικῆς ἐξουσίας.

Ὁ τίτλος «Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας» εἶναι ἀκριβῆς μετάφρασις τοῦ ἐν τῷ γερμανικῷ κειμένῳ ὄρου «Staatsrath», ὅστις σημαίνει κατὰ λέξιν «Συμβούλιον τοῦ Κράτους» ἢ «Κρατικὸν Συμβούλιον». Ἡ χρῆσις τῶν ὄρων «Κράτος» καὶ «Ἐπικράτεια» ἐγένετο ἀδιακρίτως, πάντοτε ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ Κράτους ἢ Πολιτείας. Ἀκόμη καὶ εἰς αὐτὸν τὸν ἐρευνώμενον ἐνταῦθα νόμον εὐρίσκομεν εἰς τῷ ἄρθρῳ 14 τὴν φράσιν «ὄργανα τῆς Διοικήσεως τῆς Ἐπικρατείας», ἐν δὲ τὸ ἄρθρον 15 τὴν φράσιν «τῶν σπουδαιοτέρων ὑπαθέσεων τοῦ Κράτους». Ἡ ἔννοια εἶναι ἡ αὐτή, καὶ ἡ ἀναζήτησις ἀποχρώσεώς τινος διαφορᾶς ἔννοιας θὰ ἦτο μᾶλλον ἐξεζητημένη. Ὡστε τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας θὰ ἠδύνατο νὰ εἶχεν ὀνομασθῆ ἐξ ἴσου ἐπιτυχῶς καὶ «Συμβούλιον τοῦ Κράτους» ἢ «Κρατικὸν Συμβούλιον». Ὀνομάζεται «Συμβούλιον τοῦ Κράτους» δις εἰς τὸ κείμενον τοῦ Ἐσωτερικοῦ Κανονισμοῦ τοῦ 1835, περὶ οὗ κατωτέρω. Ἐν τούτοις συνεδέθη τυχαίως μὲ τὴν κάπως ἀρχαιοπρεπῆ λέξιν «Ἐπικράτεια», ἡ ὁποία ἔκτοτε παρακολουθεῖ τὸν τίτλον τοῦ θεσμοῦ καὶ διατηρεῖ περὶ αὐτὸν μίαν ἀτμόσφαιραν παλαιᾶς ἱστορικῆς αἰγλης.

Ὁ ὀργανικὸς νόμος τοῦ 1835

Ἡ ἀπλῆ προαναγγελία, ἡ ὁποία ἐγένετο εἰς τὸν νόμον (Β Δ.) τοῦ 1833, δὲν ἐπραγματοποιήθη εἰμὴ μετὰ πάροδον διετίας καὶ πλέον. Τὴν 18 Σεπτεμβρίου 1835 ἐδημοσιεύθη τὸ ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἡμερομηνίας Β. Διάταγμα ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁργανικὸν Διάταγμα περὶ συστάσεως Συμβουλίου Ἐπικρατείας». Ἡ σημασία τοῦ ἰδρυομένου θεσμοῦ καθορίζεται εἰς τὸ προοίμιον τοῦ Διατάγματος

τος τούτου διὰ τῶν ἀκολούθων ἐκφράσεων : «Σκοπὸν ἔχοντες νὰ περιστοιχί-
 » σωμεν τὸν Ἡμέτερον Θρόνον ἀπὸ ἀνδρας ἐξόχους, καὶ νὰ κάωμεν χρησίμους
 » εἰς τὸ Κράτος τὰς γνώσεις καὶ τὴν πολυπειρίαν αὐτῶν καὶ νὰ δώσωμεν ἐν
 » ταύτῳ πρὸς τοὺς Ἡμετέρους ὑπηκόους νέον δεῖγμα τῆς πρὸς αὐτοὺς ἀγάπης
 » καὶ ἐμπιστοσύνης Ἡμῶν, ἀπεφασίσαμεν τὴν σύστασιν Συμβουλίου τῆς
 » Ἐπικρατείας καὶ διατάττομεν τὰ ἑξῆς».

Περαιτέρω ὠρίσθη ὅτι τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας ἔχει διττὸν χαρα-
 κτήρα, ἥτοι εἶναι α) ἀνωτάτη συμβουλευτικὴ ἀρχή, «ἐντὸς τῆς ὁποίας καὶ μεθ'
 ἧς ὁ Βασιλεὺς συζητεῖ τὰς ὑποθέσεις τοῦ Κράτους» καὶ β) «ἡ ἀνωτάτη ἀποφα-
 σίζουσα ἀρχή» ἐπὶ τῶν εἰς αὐτὴν ἀνατιθεμένων ὑποθέσεων.

Ὡς ἀνωτάτη συμβουλευτικὴ ἀρχή, τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας ἐγνω-
 μοδότει :

α) Περὶ σχεδίων νόμων «τῆς πολιτικῆς καὶ ποινικῆς νομοθεσίας» καὶ «περὶ
 ἐπισήμου ἐρμηνείας αὐτῶν». Ἐξαιροῦνται τὰ «κατεπιγόντα» θέματα, περὶ
 ὧν ἐν τούτοις τὸ Συμβούλιον θὰ ἐρωτᾶται ἐκ τῶν ὑστέρων.

β) Περὶ ἐπιβολῆς οἰασθήποτε φορολογίας.

γ) Περὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ Κράτους, ὅστις «θέλει καθυποβάλλεσθαι
 εἰς τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας διὰ νὰ τὸν ἐξετάξῃ, νὰ τὸν συζητῇ καὶ νὰ
 κάμνῃ τὰς ἀναγκίας παρατηρήσεις».

δ) Περὶ ἀποσβέσεως τῶν δημοσίων χρεῶν καὶ καθορισμοῦ τῶν χρεω-
 λυσίων.

ε) Περὶ ἐγκρίσεως πολιτογραφήσεων.

στ) Περὶ εἰσαγωγῆς εἰς δίκην τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων.

ζ) Περὶ αἰτήσεων ἀποκαταστάσεως κατὰ τὴν ποινικὴν δικονομίαν.

Ὡς ἀνωτάτη ἀποφασίζουσα ἀρχή, τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας
 ἀπεφαίνεται :

α) ἐπὶ τῶν δημοτικῶν, ἐπαρχιακῶν καὶ νομαρχιακῶν ἐκλογῶν,

β) ἐπὶ συγκρούσεων ἀρμοδιότητος μεταξὺ δικαστικῶν καὶ διοικητικῶν
 ἀρχῶν,

γ) ἐπὶ «παραχωρήσεως ἰδιωτικῆς ἰδιοκτησίας διὰ δημόσιον σκοπόν»,

δ) ἐπὶ «ἀγωγῶν κατὰ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου»,

ε) ἐπὶ τῶν «ἀμφισβητουμένων διοικητικῶν ὑποθέσεων», νοουμένων προ-
 φανῶς τῶν «ὑποθέσεων τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ».

Ἰδιαίτερος μνείας ἀξία εἶναι ἡ ἐν ἄρθρῳ 41 καθιερωμένη ἀρμοδιότης, καθ'
 ἣν «εἰς τὸ Συμβούλιον Ἐπικρατείας ἀνήκει ἡ θεώρησις τῶν εἰς τὸν Βασιλέα
 » καὶ τὸ Ἀνακτοβούλιον διδομένων ἀναφορῶν κατὰ δημοσίων πράξεων τῶν
 » Ὑπουργείων, αἱ ὁποῖαι προσέβαλον δῆθεν τὴν ἀτομικὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν
 » ἰδιοκτησίαν καὶ αἱ ὁποῖαι οὔτε εἰς τὰ τακτικὰ δικαστήρια δύνανται νὰ κατα-
 » διωχθῶσιν οὔτε εἶναι τῆς ἀρμοδιότητος τοῦ ἐπὶ τῶν ἀμφισβητουμένων διοι-
 » κητικῶν ὑποθέσεων τμήματος. Τοῦτο λαμβάνει χώραν εἰς τὴν περίστασιν

» καθ' ἣν ὁ Βασιλεὺς, ἐρωτήσας τὸ ἀνῆκον Ὑπουργεῖον καὶ ἀκούσας τὴν γνώμην
 » τριμελοῦς ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῶν ἀναφορῶν, διοριζομένης ἀπὸ Συμβούλους τῆς
 » Ἐπικρατείας κατ' ἐπιταγὴν Του, ζητήσῃ τὴν γνώμην τοῦ Συμβουλίου περὶ
 » τοῦ ἀν τὰ ἀναφερόμενα παράπονα ἔχουν τινὰ βάσιν κατὰ τοὺς ὑπάρχοντας
 » Νόμους καὶ τὰ Διατάγματα καὶ κατὰ ποῖον τρόπον δύναται νὰ γίνῃ διόρθω-
 » σις. Ἐπιφυλάσσεται εἰς τὸν Βασιλέα τὸ δικαίωμα νὰ διευθύνῃ τὰς τοιαύτας
 « ἀναφορὰς εἰς τὸ Συμβούλιον πρὸς ὀριστικὴν ἀπόφασιν».

Ἡ ἀρμοδιότης αὕτη φαίνεται ὅτι ἦτο ἐν ἀρχικὸν ἔμβρυον τῆς μεταγενεστέρως ἀναπτυχθείσης αἰτήσεως ἀκυρώσεως. Ἐπρόκειτο δηλαδὴ περὶ περιπτώσεων παραβάσεως τοῦ νόμου, διὰ τὰς ὁποίας δὲν ὑφίστατο ἡ ἀρμοδιότης τοῦ εἰδικοῦ Τμήματος τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας τοῦ ἀρμοδίου διὰ τὰς ὑποθέσεις τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ, οὔτε δὲ καὶ ἐχώρει ἀγωγή εἰς τὰ τακτικὰ δικαστήρια («οὔτε εἰς τὰ τακτικὰ δικαστήρια νὰ καταδιωχθῶσι»). Ἐπρόκειτο περὶ ἱεραρχικῶν προσφυγῶν, περὶ τῆς νομιμότητος τῶν διοικητικῶν πράξεων (ἐνδεχομένως δὲ καὶ περὶ τῆς σκοπιμότητος), ἐφ' ὧν ἀπεφάνετο ὁ Μονάρχης, ἀλλὰ κατόπιν ἐνδικοφανοῦς τινος διαδικασίας, τεθειμένης ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας.

Ὁ μηχανισμὸς οὗτος ἐνθυμίζει τὸ μέχρι τοῦ 1875 ἐφαρμοζόμενον ἐν Γαλλίᾳ σύστημα τῆς «παραφυλαττομένης δικαιοσύνης» (justice retenue), συμφώνως πρὸς τὸ ὁποῖον ὁ ὑπουργὸς-δικαστὴς (ministre-juge) ἀπεφάνετο ἐπὶ τῶν ἱεραρχικῶν προσφυγῶν κατόπιν γνωμοδοτήσεως τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ἡ ὁποία δὲν κατέστη, τυπικῶς, ὑποχρεωτικὴ, εἰμὴ μόνον ἀπὸ τοῦ 1875. Τοῦτο στηρίζει τὸ λεγόμενον συνήθως, ὅτι ἡ αἴτησις ἀκυρώσεως κατὰγεται ἐκ τῆς ἱεραρχικῆς προσφυγῆς, διελθούσης διαδοχικὰ στάδια ἐνδικοποιήσεως.

Οἱ Σύμβουλοι τῆς Ἐπικρατείας ἦσαν 20 τὸν ἀριθμὸν, ἐπὶ πλεόν δὲ ὁ Βασιλεὺς διώριζεν ἐκτάκτους Συμβούλους, οἱ ὁποῖοι ἐκαλοῦντο εἰς τὰς συνεδριάσεις μόνον «τῆ ἀδείᾳ ἢ διαταγῇ τοῦ Βασιλέως». Ἐκ τῶν Συμβούλων διωρίζετο ἀνὰ ἐξάμηνον εἰς ἢ περισσότεροι Ἀντιπρόεδροι, εἰς ἓνα ἐκ τῶν ὁποίων ἀνετίθεντο, ἐπίσης περιοδικῶς, τὰ καθήκοντα τοῦ Προέδρου. Κατὰ τὸ ἄρθρον 13, «ὁ Βασιλεὺς ἐπιφυλάττεται εἰς ἑαυτὸν τὸ δικαίωμα, α) νὰ διορίζῃ τοὺς Συμβούλους τῆς Ἐπικρατείας καὶ εἰς ἄλλας πρώτης τάξεως θέσεις, ἧτοι θέσεις Ὑπουργῶν, Πρέσβευον, Νομαρχῶν καὶ Προέδρων τῶν Συναρχιῶν τοῦ Κράτους¹, β) νὰ στέλλῃ τοὺς Συμβούλους εἰς τὰ διάφορα ὑπουργεῖα ἀπὸ

1. Τὸ κείμενον ἐπεξηγεῖ γερμανιστὶ Landescollegium. Τοῦτο δὲν εἶναι οὔτε τὸ νομαρχικὸν συμβούλιον οὔτε τὸ ἐπαρχικὸν οὔτε τὸ δημοτικόν. Ταῦτα ἑνομάζονται εἰς τὸ Δ. περὶ διαιρέσεως τοῦ Κράτους, ἀντιστοίχως: Kreisrath, Bezirksrath, καὶ Gemeinderath. Ἡ «Συναρχία» (Landescollegium) ἦτο ἄραγε θεσμὸς ἀλλοδαπός, οὔτινος ἐμελετᾶτο, ἀλλὰ δὲν ἐπραγματοποιήθη, ἢ εἰσαγωγή εἰς τὰ καθ' ἡμᾶς; Δὲν ἔχομεν ὑπ' ὄψιν εἰδήσεις ἐπαρκεῖς περὶ τούτου.

καιροῦ εἰς καιρὸν διὰ νὰ πληροφορῶνται περὶ τῆς καταστάσεως κλάδων τινῶν τῆς ὑπηρεσίας ἢ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν εἰς τὰς Νομαρχίας, διὰ νὰ πληροφορῶνται περὶ τῶν παραπόνων καὶ τῶν εὐχῶν τῶν κατοίκων καὶ ν' ἀναφέρωσιν » ἀμέσως πρὸς Ἡμᾶς».

Οἱ Σύμβουλοι εἶποντο κατὰ βαθμὸν ἀμέσως μετὰ τοὺς ὑπουργούς, ἐλάμβανον δὲ μηνιαῖον μισθὸν ἐκ δραχμῶν 500. Πρὸς ἐκτίμησιν τῆς σημασίας τοῦ μισθοῦ τούτου, δέον νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι, συμφώνως πρὸς τὸ ἀπὸ 8 Φεβρ. 1933 Β. Διάταγμα «περὶ διατιμῆσεως τῶν ξένων νομισμάτων, παραλληλιζομένων μετὰ τὸ νέον ἑλληνικὸν νόμισμα», ἡ δραχμὴ ἰσοῦτο περίπου πρὸς τὸ χρυσοῦν γαλλικὸν φράγκον, τὸ ὁποῖον ἤξιζε μίαν δραχμὴν καὶ 11 λεπτά καὶ ὅτι ἡ χρυσῆ ἀγγλικὴ λίρα στερλίνα ἰσοῦτο πρὸς 28, 12 δραχμάς.

Ἡ πρώτη συγκρότησις τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας

Μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ ὀργανικοῦ τούτου νόμου, εὐρίσκομεν σποραδικούς διορισμούς Συμβούλων τῆς Ἐπικρατείας εἰς ἕκτακτον ὑπηρεσίαν, τοῦ Ἰωάννου Μέξη καὶ τοῦ Νικολάου Μπότσαρη, τὴν 6 Ὀκτωβρίου 1835. Τὴν 19 Ὀκτωβρίου 1835 ἐδημοσιεύθη Διάταγμα «περὶ καθιδρύσεως τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας» (14), ἐνθα ὠρίσθη ὅτι «τὸ Συμβούλιον θέλει καθιδρυθῆ τὴν 28 Ὀκτωβρίου τ.ἔ. παλ. χρονολ.».

Δύο ἡμέρας πρὸ τῆς ὀρισθείσης οὕτω ἡμερομηνίας ἐνάρξεως λειτουργίας τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ἐδημοσιεύθησαν οἱ διορισμοὶ τῶν πρώτων Συμβούλων. Οἱ διορισμοὶ οὗτοι ἐγένοντο καθ' ὀμάδας, κατὰ σειρὰν χρονολογίας τῶν περὶ διορισμοῦ Διαταγμάτων, ὡς ἐξῆς :

α) Διάταγμα τῆς 12 Ὀκτωβρίου 1835.

Σύμβουλοι τακτικοί :

Νότης Μπότσαρης
Ἀνδρέας Ζαΐμης
Πέτρος Μαυρομιχάλης
Ἀνδρέας Μεταξᾶς
Ἰωάννης Μέξης

Ἀναγνώστης Δελιγιάννης
Θεόδωρος Κολοκοτρώνης
Γεώργιος Κουντουριώτης
Πανοῦτσος Νοταρᾶς καὶ
Ριχάρδος Τσόρτζ

Σύμβουλοι ἕκτακτοι :

Ἰωάννης Κωλέττης
Λάζαρος Κουντουριώτης

Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτης
Σπυρίδων Τριχούπης.

Ὄρισθη εἰδικῶς, προφανῶς λόγῳ τοῦ κύρους τῶν ὡς ἄνω ἐκτάκτων, ὅτι οἱ ἕκτακτοι Σύμβουλοι δὲν ἔπονται τῶν τακτικῶν, ὅπως θὰ ἦτο κανονικόν, ἀλλὰ τὸ μεταξὺ αὐτῶν προβάδισμα κανονίζεται ἐκ τῆς ἡλικίας.

β) Διάταγμα τῆς 13 Οκτωβρίου 1835 :

Σύμβουλοι τακτικοί :

Κύριος Μοναρχίδης ¹	Τάτσης Μαγγίνας
Γεώργιος Βαλτινός	Βασίλειος Μπουδούρης
Γεώργιος Αϊνιάν	Ἐμμανουήλ Ξένος
Ἀθανάσιος Λιδορίκης	

Σύμβουλοι ἔκτακτοι :

Πρατῆς ¹ Κλονάρης ¹, Ρίζος ¹

γ) Διάταγμα τῆς 14 Οκτωβρίου 1835 :

Σύμβουλοι τακτικοί :

Ν. Ζαχαρίτσας και Δρόσος Μανσόλας

Σύμβουλοι ἔκτακτοι :

Κωνσταντῖνος Καρατζᾶς	Ἀναστ. Α. Λιδορίκης
Μιχ. Σοῦτσος	Γεώργιος Ψύλλας
Ν. Ζωγράφος	Βενιζέλος Ροῦφος
Ρήγας Παλαμίδης	Δημ. Τσαμαδῶς

Διὰ τοῦ τελευταίου τούτου Διατάγματος διορίσθη Γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ὁ ὑπουργικὸς σύμβουλος Παναγιώτης Σοῦτσος.

δ) Διάταγμα 15 Ὀκτωβρίου 1935 : διορίζει Ἀντιπροέδρους διὰ τὸ πρῶτον ἐξάμηνον τοὺς Γεώργιον Κουντουριώτην, Πέτρον Μαυρομιχάλην καὶ Ἀνδρέαν Ζαΐμην, ἐξ αὐτῶν δὲ ὀρίζει Πρόεδρον διὰ τὸ ἀπὸ 28 Ὀκτωβρίου μέχρι τέλους 1835 διάστημα τὸν Γεώργιον Κουντουριώτην, ἀναπληρωτὴν του δὲ τὸν Ἀνδρέαν Ζαΐμην.

Ἐσωτερικὸς Κανονισμὸς τῶν συνεδριάσεων

Ἐκ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως δὲν προκύπτει, ἐὰν ἡ ἔναρξις τῆς λειτουργίας ἐπραγματοποιήθη τὴν ὀρισθεῖσαν ἡμέραν, ἤτοι τὴν 28 Ὀκτωβρίου 1835. Ὁ καθηγητὴς Γ. Ἀγγελόπουλος γράφει ὅτι ἡ λειτουργία ἤρξατο πράγματι τὴν ἡμέραν ἐκείνην ², ἀλλὰ φαίνεται μᾶλλον εἰκάζων τοῦτο ἐκ τοῦ γεγονότος τοῦ καθορισμοῦ τῆς ἡμερομηνίας διὰ τοῦ μνησθέντος ἀνωτέρω Β. Διατάγματος.

Πάντως, ἡ λειτουργία θὰ ἦτο ἐν ἀρχῇ ὅλως τυπική, διότι μόλις τὴν 30 Νοεμβρίου 1835 ἐδημοσιεύθη «Κανονισμὸς Ἐσωτερικὸς τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας» (21 Παραρτ.), κυρωθεὶς ὑπὸ τύπον Διατάγματος, ὑπογεγραμμένου ὑπὸ τοῦ Μονάρχου, καὶ προσυπογεγραμμένου ὑπὸ τοῦ Ἀρχιγραμματέως

1. Ἀναγράφεται μόνον τὸ ἐπώνυμον.

2. Βλ. Γ. Ἀγγελοπούλου, Σύστημα Διοικ. Δικαίου, σελ. 187.

Ἄρμανσπεργ καὶ τοῦ I. Ρίζου, ὡς Γραμματέως ἐπὶ τοῦ Β. Οἴκου καὶ τῶν Ἐξωτερικῶν.

Ὁ Κανονισμὸς οὗτος ὀρίζει ἐν ἀρχῇ ὅτι αἱ «γενικαὶ τακτικαὶ συνελύσεις τοῦ Συμβουλίου τοῦ Κράτους (sic)¹ γίνονται τὴν πρώτην ἐκάστης ἐβδομάδος, καὶ ἂν παραστῆ χρεῖα, καὶ τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου. Τὰ μέλη προσέρχονται τὴν 9 π.μ., ἢ συνεδρίασις ἄρχεται τὴν 10 καὶ «διαρκεῖ συνήθως μέχρι τῆς 3 ὥρας μετὰ τὴν μεσημβρίαν».

Τὰ μέλη τοῦ Συμβουλίου, συνερχόμενα προηγουμένως εἰς ἰδιαιτέρον δωματίον, συνεχίζει ὁ Κανονισμὸς, εἰσέρχονται εἰς τὴν αἴθουσαν συσσωματωμένα, καὶ ἔχοντα ἐπὶ κεφαλῆς των τὸν Πρόεδρον. Τὸ θρονίον τοῦ Προέδρου διακρίνεται τῶν λοιπῶν ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ ἐδρεύουσιν οἱ Ἀντιπρόεδροι καὶ ἐφεξῆς τὰ μέλη, ἕκαστος κατὰ τὸν ἱεραρχικὸν αὐτοῦ βαθμόν.

Ἐν συνεχείᾳ, ὁ Κανονισμὸς προσδιορίζει τὰ τῆς παραστάσεως τοῦ Βασιλέως καὶ τῶν ὑπουργῶν εἰς τὰς συνεδριάσεις. Ὅρίζει ὅτι «Ὁ Θρόνος τοῦ Βασιλέως ἴσταται εἰς τὸ μέσον τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς τῆς αἰθούσης (προφανῶς, δεξιὰ ἐν σχέσει πρὸς τοὺς συνεδριάζοντας Συμβούλους), ἐξ ἀριστερῶν δὲ αὐτοῦ τὸ θρονίον τοῦ Ἀρχιγραμματέως, διακρινόμενον τῶν διὰ τοὺς ἄλλους Γραμματεῖς τῆς Ἐπικρατείας κλπ.».

Τὸ ἐπόμενον ἄρθρον 6 τοῦ Κανονισμοῦ καταδικάζει τὰς «παρασυναγωγὰς» καὶ ἀπαγορεύει ἐπὶ ποινῇ ἀκυρότητος τὴν συνεδρίασιν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας² εἰς ἄλλον τόπον πλὴν τῆς προσδιορισμένης πρὸς τοῦτο αἰθούσης, ἰδίᾳ δὲ «εἰς ἰδιαιτέρας πολιτῶν οἰκίας», ὀρίζει δὲ ὅτι τοιαύτη συνεδρίασις «θεωρεῖται ἀμέσως παράνομος καὶ δικαιοματικῶς ἄκυρος».

Ὁ πρόεδρος ἀνοίγει τὴν συνεδρίασιν καὶ τηρεῖται ἢ σειρά τῆς ἡμερουσίου (sic)³ διατάξεως. Ρυθμίζονται περαιτέρω μετὰ λεπτομεροῦς προσοχῆς τὰ τῆς συζητήσεως, ἐκ τῶν διατάξεων δὲ τούτων παρέχεται μίᾳ εἰκῶν τῆς συνεδρίασεως. Οἱ ζητοῦντες τὸν λόγον ἐγγράφονται εἰς κατάλογον ὑπὸ τοῦ Γεν. Γραμματέως καὶ ἐμιλοῦσι κατὰ σειράν, οὐδεὶς ὅμως δύναται νὰ λάβῃ τὸν λόγον πλέον ἢ τρεῖς διὰ τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν, ἐκτὸς τῶν ὑπουργῶν καὶ τῶν Βασιλικῶν Ἐπιτρόπων, οἱ ὅποιοι δύναται νὰ ζητήσουν τὸν λόγον εἰς οἰανδήποτε στιγμήν.

Ἀπαγορεύονται αἱ προσωπικαὶ προσβολαί, καθὼς καὶ αἱ τῶν μελῶν πρὸς ἄλληλα ἀποστροφαί. «Πρὸς μόνον τὸν Πρόεδρον ὀφείλει ὁ ὄμιλῶν ν' ἀποτείνεται».

1. Ἄπαξ ἐπι γίνεται χρῆσις τοῦ ὄρου «Κράτος» ἀντὶ τῆς «Ἐπικρατείας», Βλ. ἀνωτέρω, σελ. 15.

2. Καὶ ἐδῶ πάλιν, λέγει «τοῦ Συμβουλίου τοῦ Κράτους» καὶ οὐχὶ «Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας».

3. Ἡ ἔκφρασις αὕτη «ἡμερούσιος διατάξις» δὲν εἶναι τυπογραφικὸν λάθος, διότι ἐπαναλαμβάνεται δις.

Πριν ἢ ἀποπερατωθῆ ἡ συζήτησις, ὁ Πρόεδρος ἐρωτᾷ τὴν Συνέλευσιν ἐὰν ἐφωτίσθη, μεθ' ὃ τίθενται τὰ ζητήματα «κατὰ τοιοῦτον τρόπον ὥστε νὰ εἶναι δυνατὴ ἢ διὰ τοῦ ναὶ ἢ τοῦ οὐ γνωμοδότησις».

Τὸ ἄρθρον 24 ὀρίζει ὅτι «πρῶτοι ψηφοφοροῦν οἱ Ἀντιπρόεδροι, καὶ ἀκολούθως τὰ μέλη, κατὰ τὴν ἱεραρχικὴν τάξιν των», δὲν ὀμιλεῖ ὁμοῦς περὶ τῆς ψήφου τοῦ προέδρου. Τοῦτο ὀφείλεται εἰς ἀντίληψιν ἀκολουθοῦσαν τὸ ἐν Γαλλίᾳ κρατοῦν σύστημα, καθ' ὃ δὲν ὕφίσταται θέσις Προέδρου, ἀλλὰ μόνον Ἀντιπροέδρων, ἐξ ὧν ὁ εἰς ὀρίζεται πρὸς ἄσκησιν τῆς προεδρίας. Ἄρα ὁ Προεδρεύων Ἀντιπρόεδρος ψηφίζει πρῶτος, τοῦτο δὲ καθ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν κρατοῦντα νῦν γενικῶς κανόνα, καθ' ὃν ὁ Πρόεδρος ψηφίζει ὕστατος.

Εἰς τὸ «Ἄρθρον τελειοτικὸν» ὀρίζεται ὅτι ὁ Κανονισμὸς οὗτος εἶναι προσωρινὸς καὶ ὅτι «θέλει προσδιορισθῆ ἡ ἐποχὴ, καθ' ἣν οὗτος πρέπει ν' ἀναθεωρηθῆ καὶ ν' ἀντικατασταθῆ δι' ἄλλου ὀριστικῶς Κανονισμοῦ».

Μεταγενέστεραι μεταβολαὶ εἰς τὴν σύνθεσιν

Ἐκ τῶν μεταγενεστέρων μεταβολῶν εἰς τὰ μέλη τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας σημειώνομεν τὰς ἐξῆς :

Τὴν 16 Φεβρ. 1836, ὁ Σύμβουλος Βενιζέλος Ροῦφος ἐστάλη ὡς «ἐξαιρετικὸς ἐπίτροπος» εἰς Αἰτωλίαν καὶ Ἀκαρνανίαν, ὃ δὲ Σύμβουλος Μοναρχίδης, εἰς Ἀχαΐαν καὶ Ἥλιδα.

Τὴν 9 Ἀπριλίου 1836, ἀνενεώθη ἡ ἐξάμηνος θητεία τῶν τριῶν Ἀντιπροέδρων Γ. Κουντουριώτη, Π. Μαυρομιχάλη καὶ Ἀ. Ζαΐμη ἐπὶ ἓν εἰσέτι ἐξάμηνον.

Τὴν 3 Ἀπριλίου 1837, ὁ Σύμβουλος Νικ. Μπόττασις διωρίσθη ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν.

Τὴν 13 Ἀπριλίου 1837, διωρίσθησαν Σύμβουλοι τῆς Ἐπικρατείας οἱ Κ.Δ. Μανσόλας, Ν. Ἰακ. Ρίζος, Κ. Α. Μαυρομιχάλης, Κ. Φρ. Μαῦρος, Κ. Κανάρης Κ. Καρατζᾶς καὶ Κ. Θεοχάρης.

Ἐκτοτε, ἀκολουθεῖται συνήθως ἡ τακτικὴ ὅπως τινὲς ἐκ τῶν παραιτούμενων ὑπουργῶν, οἱ ἰδιαιτέρως ὑπὸ τοῦ Μονάρχου ἐκτιμώμενοι, διορίζονται διὰ τοῦ αὐτοῦ Διατάγματος, δι' οὗ γίνεται δεκτὴ ἡ παραίτησις των, Σύμβουλοι τῆς Ἐπικρατείας. Τοῦτο ἐγένετο διὰ τοὺς ὑπουργοὺς Ν. Θεοχάρην, Α. Παΐικον. Α. Μεταξᾶν κλπ. Ὅταν δὲ ἀπέθανεν ὁ Ἀντιπρόεδρος τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας Α. Ζαΐμης, ἐξεδόθη εἰδικὸν Διάταγμα τῆς 17 Μαΐου 1840 (10), διὰ τοῦ ὁποίου ὠρίσθη ὅτι ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ «ὑπὲρ πατρίδος τοσοῦτον ἀξίως» ἀγωνισαμένου, τοῦ περιουστάτου καὶ εἰς τὸν Θρόνον Ἡμῶν πιστοτάτου » Ἀντιπροέδρου, διατάττομεν νὰ πενηθορήσωσιν ὅλοι οἱ πολιτικοὶ ὑπάλληλοι » ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας».

Ἐνδείξεις τινές περὶ τῆς περαιτέρω λειτουργίας

Ἐξ ἄλλου ἢ συστηματικῆ ἔκτοτε λειτουργία τῆς γνωμοδοτικῆς ἀρμοδιότητος τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας καταφαίνεται ἐκ τοῦ ὅτι πάντες σχεδὸν οἱ νόμοι φέρουσιν ἐν τῷ προοίμιῳ αὐτῶν τὴν ρήτραν «ἀκούσαντες καὶ τὴν γνώμην τοῦ Ἡμετέρου Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας».

Ὁ δὲ προσανατολισμὸς τοῦ δικαστικοῦ τμήματος τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας προκύπτει καὶ ἐκ Διατάγματις τῆς 21 Μαρτίου 1838, «περὶ ἐκδικάσεως κατ' ἔφρασιν ἐκκρεμῶν δικῶν τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ» (11), ἐν τῷ ὁποίῳ ὀρίζεται ὅτι παλαιαὶ δίκαι, γεννηθεῖσαι ἀπὸ τοῦ 1830, αἵτινες ἐν τῷ ὁποίῳ ὀρίζεται ὅτι παλαιαὶ δίκαι, γεννηθεῖσαι ἀπὸ τοῦ 1830, αἵτινες κατὰ μὲν τὴν γένεσίν των ὑπήγγοντο εἰς τὸ ἀμφισβητούμενον διοικητικόν, ἤδη δὲ ὑπάγονται εἰς τὰ κοινὰ δικαστήρια, δέον νὰ ὑπάγωνται εἰς τὰ τακτικά δικαστήρια, τοῦτο δὲ διότι, ὡς λέγει τὸ Διάταγμα, «ἡ κοινὴ διαδικασία πρέπει νὰ ἐπικρατῆ, αἱ δὲ εἰδικαὶ νὰ περιορίζωνται στενωῶς εἰς τὰ ἀντικείμενα, ἅτινα ῥητῶς αὐταῖς ἀνετέθησιν, τὴν ἀρχὴν δὲ ταύτην καθιεροῦ καὶ τὸ ἐπὶ τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ τμήμα τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας».

Ἐκ τοῦ Διατάγματος τούτου προκύπτει ὅτι τὸ δικαστικόν τμήμα τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας δὲν ἐθεώρει ἑαυτὸ ὡς κοινὸν δικαστὴν τῶν διαφορῶν τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ, ἀλλὰ περιορίζετο εἰς τὰς «ρητῶς ἀνατεθειμένας» ὑποθέσεις, ἀναγνωρίζον ὡς κοινὸν δικαστὴν τὰ τακτικά δικαστήρια. Ἡ τακτικὴ αὕτη δὲν φαίνεται νὰ εὐρίσκη ἔρεισμα εἰς τὸν ὀργανικὸν νόμον τοῦ 1835, ὅστις ἀνέθετεν εἰς τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας τὰς ὑποθέσεις τοῦ ἀμφισβητουμένου διοικητικοῦ ἄνευ διακρίσεων. Δεικνύει ὅμως ἐλαστικότητα καὶ σεβασμὸν πρὸς τὴν γενικὴν ἀρμοδιότητα τῶν τακτικῶν δικαστηρίων. Ἰσως ἢ ὑποχωρητικότης αὕτη ἐξεδηλοῦτο ἐν ὄψει τῆς ἀρχομένης ἤδη ἀπειλητικῆς κατακραυγῆς, τῆς ὀφειλομένης εἰς τὴν ἄδικον προκατάληψιν κατὰ τῶν διοικητικῶν δικαστηρίων, ὡς ἐμπνεομένων δῆθεν ὑπὸ τοῦ Μοναρχικοῦ περιβάλλοντος. Τὰ σημεῖα τῆς θυέλλης τοῦ 1844, ἧτις παρέσυρε καὶ τὸ Συμβούλιον Ἐπικρατείας καὶ σύμπασαν τὴν διοικητικὴν δικαιοσύνην ἐν Ἑλλάδι, φαίνεται ὅτι εἶχον ἤδη ἀναφανῆ εἰς τὸν ὀρίζοντα.

Ἐκτοτε, οἱ θεσμοὶ τῆς διοικητικῆς δικαιοσύνης δὲν ἔχουν ἀποκατασταθῆ πλήρως παρ' ἡμῖν. Τὸ σχετικῶς ἄρτιον συγκρότημα τῶν ὑπαρχόντων κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀπολύτου Μοναρχίας πρωτοβαθμίων καὶ δευτεροβαθμίων διοικητικῶν δικαστηρίων ἐκρημνίσθη διὰ μιᾶς—καὶ δὲν κατωρθώθη ἢ ἀνοικοδομηθῆ οὔτε μετὰ πάροδον αἰῶνος καὶ πλέον. Τὸ Σύνταγμα τοῦ 1952 ἐπιβάλλει τὴν ἀποκατάστασιν ταύτην, προβλέπον ἐπὶ τέλους τὴν σύστασιν τῶν «τακτικῶν διοικητικῶν δικαστηρίων». Ἐλπίδες ὑπάρχουν ὅτι εὐρισκόμεθα ἐγγὺς πρὸς τὴν πλήρωσιν τῆς συνταγματικῆς ταύτης ἐπιταγῆς ἢ ὅποια θὰ σημάνη τὴν ἀποκατάστασιν τῆς γενομένης ἐν ἔτει 1844 ἀνολογίστου βλάβης.